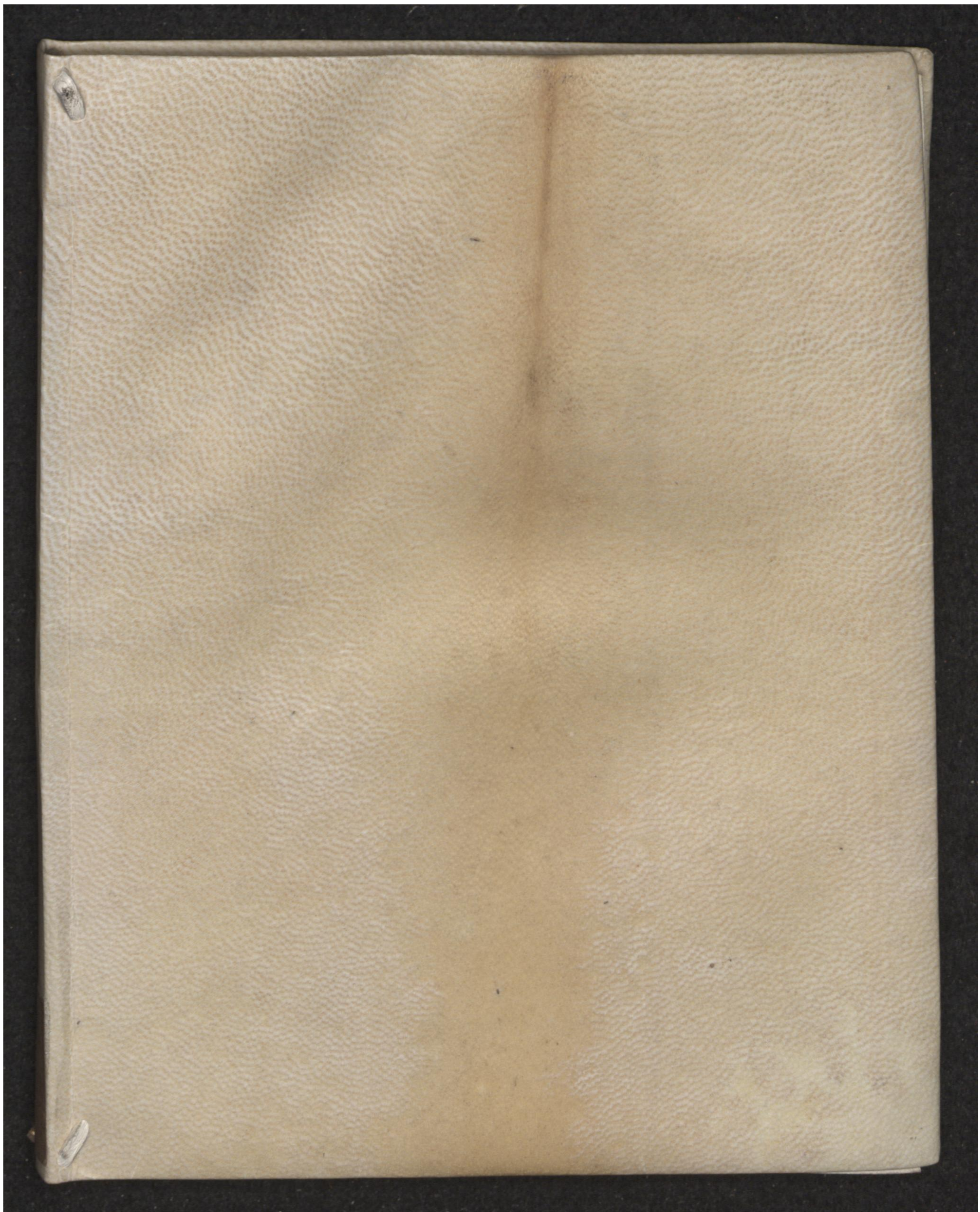
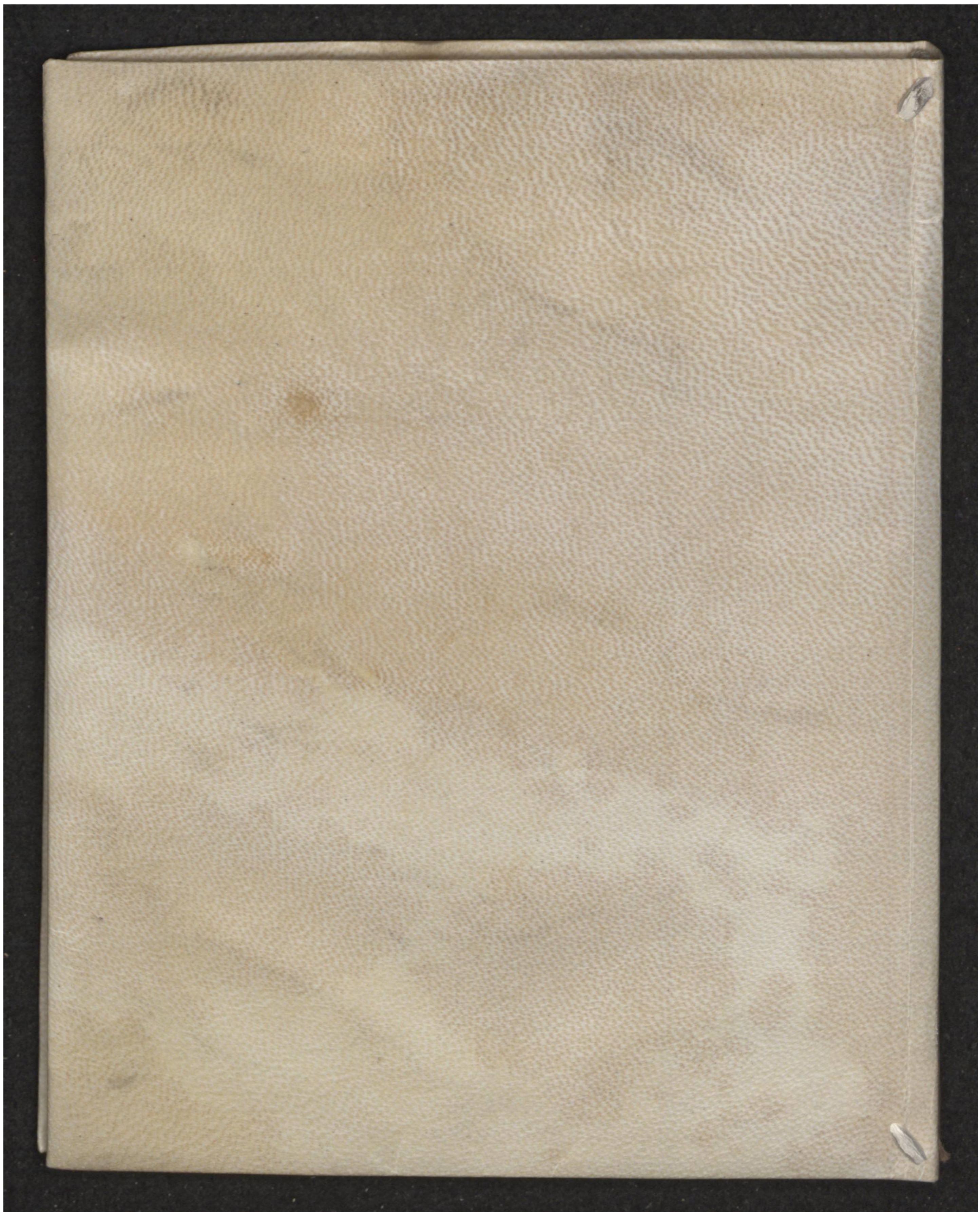

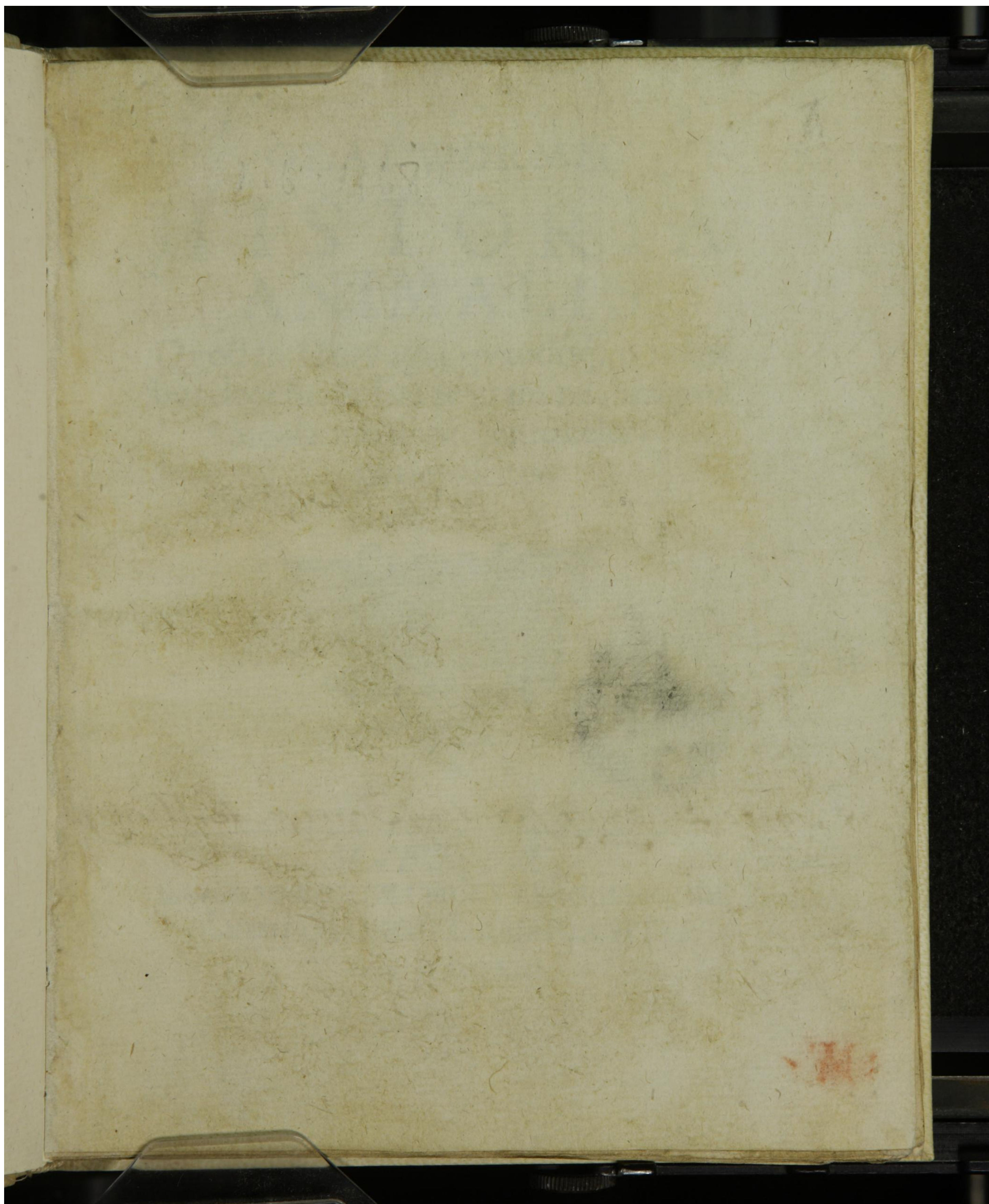

1
6
468

Ex legato D. Equitis Antonij Francisci de Marmis

592

OLAI WORMII

HISTORIA ANIMALIS

Qvod in Norvagia qvandoq; è nubibus decidit, & sata ac gramina, magno incolarum detrimento celerrimè depascitur.

HAFNIÆ,
Impensis JOACHIMI MOLTKENII, Bibliop. Haf.
Literis GEORGII LAMPRECHTII
Anno M DC LIII.

Lectori benevolo.

NOrvagiæ & vicinis tractibus animal quoddam peculiare est, è nubibus quandoq; decidens, pascuis & segetibus, cladem inferens ingentem, de qvo cum inter veteres, Aristotelem, Theophrastum, Plinium, Solinum, Ælianum, &c. neminem: Neotericos paucos, & qvidem obiter saltem egisse videam; rem non ingratam rerum Naturalium studiosis facturum me puto, si qvæ mihi de eo cognita & perspecta sunt, in chartam conjiciam, aliis qvi accuratius singula observarunt elimanda relinquens. Occasionem verò hujus discursus præbuit Vir Reverendus Dominus M. Janus Schelderupius, Diœcesis Bergensis Episcopus vigilantißimus, gener meus dilectus; qui cum

me rebus Naturalibus rarioribus oblectari sciret, hujus animalis exsiccati, rogatus exempla qvædam transmisit, ex qvibus multa, quæ huc faciunt didici, eaq́; quæ aliorum relatione hausi vera esse animadverti. Ut *autem constet qui autores hujus animalis meminerint, non pigebit eos recensere, qvi ad manus meas pervenerunt. Primus, quod sciam, qui de hoc animali aliqvid literis prodidit, fuit Olaus* Magnus, *qui libro* 18. *cap.* 20. *Historiæ gentium septentrionalium ea scripsit, qvæ repetuntur à Cunrado Gesnero in iconibus animalium qvadrupedum viviparorum Tiguri editis anno* MDLX, *& in ipsa Historia Quadrupedum cap.* 17. *Art.* 2. *ubi obiter saltē ex Olao* Magno *hujus fit mentio, nulla proposita historiâ aut descriptione. Ex eo quoq́; id habet Jul. Cæsar Scaliger, quod de hisce animalibus scripsit Exerc.* 192. *sect.* 3. *ut collationem instituenti facile patere potest.*

Hinc etiam hausit, quæ de iisdem tradit, Jacobus Zieglerus in Norvagiæ descriptione, ad castrum Bahus. Obiter ex Ziegleros eorundem mentionem facit Ionstonius, Taumatographiæ classe 4. cap. 8. sed ita ut de veritate Historiæ dubitare videatur, cùm tamẽ in Historia Nat. quadrupedum postea edita, cap. 17. de muribus art. 3. ejus historiam à Zieglero haustam integrè proponat. Petrus Undalinus in fragmentis Historiæ animalium Norvagiæ M. S S. *quæ penes me sunt, pauca etiam de iis congeßit, lingvâ vernaculâ, quorum in sequentibus fiet mentio. Quæ igitur ab hisce omissa, neglecta, aut parum perspecta fuerunt, hic adducam, additis observationibus nonnullis qvibus eorum natura & indoles illustrari potest, meliora docenti lubens cessurus.*

Observationes Confirmationis ergo à me hic adductæ, à viris fide dignis in Norvagia,

Pasto-

Pastoribus verbi divini præcipuè sunt transmissæ, ut de earum fide dubitare jure nemo possit. Multa prolixè narrata in paucas contraxi periodos, rescißis superfluis, iis quæ rei tangunt nervum retentis. Si qui sint qui plura aut diversa de hisce animalibus alibi observaverint, ea si communicare non fuerint gravati, dabo operam ut iteratæ addantur editioni. Interea vale ac hæcce boni consule.

OLAI

OLAI WORMII HISTORIA ANIMALIS

qvod è nubibus qvandoq; in Norvagiâ decidit.

CAPUT PRIMUM

De nomine hujus animalis.

ANimal hoc de qvo agimus, vulgò à Norvagis *Leming*, *Leminger*, *Lemender* & *Lómmer* appellatur. Olaus Magnus *Lemner* & *Lemmus* vocat, Scaliger *Lemner*, Ziеglerus *Leem* vel *Lemmer*. Qvarum vocum originationem dum inqviro, videtur mihi qvod à *Le* & adjunctis ortum trahant. *Le* verò vel adjectivè capitur nostratibus & turpem notat, vel substantivè falcem messoriã indicat. Utroq; modo hisce appellationibus qvadrare videtur. Si enim à substantivo trahas, Messores Latinis indicabit, & eos qvi falce segetes demetunt,

tunt, qvod hæc animalia, dentibus primoribus in falcis modum formatis, facere, dolent Agricolæ: ſin verò adjectivè, turpia animalia notabit, qvæ ob noxam & cladem qvam frugibus & arvis inferunt, meritò turpia & deteſtanda habentur. Hoc ſenſu mures falciferos aut turpes, idiomate Romano haud ineptè, qvis vocaverit. Qvibusdam in locis Norvagiæ *Lomhunde* vocari accepi, eo quod latratum edant ſimilem catulis canum; & ſi baculo tangantur, dentibus mordicus adeò eum arripiant, ut ſe per aliqvod ſpacium trahi hoc pacto permittant. Nobis placuit *Mures Norvagicos* appellare. Qvamvis enim in Norvagiâ varia murium genera reperiantur, præter vulgares, qvales ſunt ſilveſtres, qvi glandibus & avellanis veſcuntur, & eam ob cauſam Mu-

res

res avellanarum à qvibuſdam vocantur; Mures item aranei, qvi ob venenoſitatem ſuſpecti ſunt, de qvibus ferunt, qvod ſi corpus bovis aut eqvi tangant, claudicare eos faciant; qvod item homines & rotarum orbitas maximè fugiant; ſi enim in eas inciderint, propriis viribus exinde ſe expedire neqveunt, unde ſæpe in iis mortui reperiuntur. Qvamvis, inqvam, hos alioſq; mures alat Norvagia, tamen qvia in aliis etiam reperiuntur regionibus Norvagici propriè dici neqveunt: verum hi Norvagiæ ſunt peculiares & proprii, ita ut alibi vix reperiantur; qvocirca hoc titulo eos donare lubuit. E murium eſſe genere docent lineamenta & mores, ſed ad nullum eorum, qvæ ab Ariſtotele 6. de Hiſt. Animal. cap. 37, & à Scalige-

ro Commentariis in ſecundum librum de Hiſt. Anim. recenſentur, referri poſſe docebit Hiſtoria. Vocabulum *Muris varii* cujus meminit Scal. Comm. in lib. 6. Hiſt. Anim. Ariſt. cap. juxta ejus diſtinctionem 437, hiſce aliquo modo quadrare poſſe videtur, cum variis coloribus præditi ſunt noſtri; ſed cum ad deſcriptionem Muris varii allatam à Geſnero de quadrup. lib. 1. pag. 839. & ab Aldrovando de quadrup. digitatis viviparis libr. 2. cap. 27. reſpicio, illis Mus varius potius inter Sciuros quam Mures locum habebit, quod & ingenue fatetur Aldrovandus, vel qui hunc tomum edidit, Bartholomeus Ambroſinus. Jul. Cæſar Scaliger ab effectis vocat *Locuſtarum ſimillimam peſtem*, tum quod locuſtarum modo agminatim accedant

&

& è nubibus delabantur, tum quod consumptis frugibus, quando moriuntur, morbos post se relinquant pestilentes. Quod ut melius intelligatur, addam quod de Locustis refert Paulus Orosius lib. 5. adversus paganos cap. 11. M. *Plautio Hypsæo* inqvit *& M. Fulvio Flacco consulibus, vix dum Africam à bellorum excidiis quiescentem, horribilis & inusitata perditio consecuta est. Namq; cum per totam, immensæ locustarum multitudines convaluissent, & non modo jam spem cunctam frugum abrasissent, herbasq; omnes cum parte radicum & folia arborum, cum teneritudine ramorum consumpsissent, repentino arreptæ vento, atq; in globos coactæ, portatæq; diu per aerem, Africano pelago immersæ sunt. Harum cum immersos acervos longè undis urgentibus, fluctus per extenta latè littora propulissent*

ſent, tetrum nimis, atq́ ultra opinionem peſtife-
rum odorem, tabida & putrefacta congeries ex-
halavit. Unde omnium pariter animantium
tanta peſtilentia conſecuta eſt, ut avium pecu-
dum ac beſtiarum corruptione aëris diſſolutarũ
putrefacta paßim cadavera vitium corruptio-
nis augerent. At vero quanta fuerit homi-
num lues, ego ipſe dum refero toto corpore
perhorreſco. Siquidem in Numidia in qua
Micipſa Rex erat, octingenta millia homi-
num, circa oram verò maritimam, quæ maximè
Carthaginienſi atq́ Uticenſi littori adjacet, plus
quam ducenta millia periiſſe traditum eſt. Apud
ipſam verò Uticam civitatem triginta millia
militum, quæ ad præſidium totius Africæ or-
dinata fuerant, extincta atq́ abraſa ſunt. Quæ
clades repentina ac tam violenta inſtitit, ut
tunc una die per unam portam ex illis juniori-
bus plus quam mille quingentos mortuos elatos

fuiſſe

fuisse, narretur. Similes historias vide apud Sigebertum in Chronicis ad annũ DCCCLXXIV, Antonium Bonfinium rerum Ungaricum Decad. 2. lib. 9. Gregorium Turonensem lib. 6. Hist. Franc. cap. 33. & alios. Non immeritò igitur Scaliger Locustas pestem vocat, cum ex iis tanta pestis producta; & nostra animalia Norvagica, Locustarum simillimam pestem; cum ex eorum putrefactione morbi pestiferi & contagiosi oriantur, ut in progressu apparebit, tum quoq; quod satis & graminibus verè sint pestis. Nobis arridet Muris Norvagici titulus, quo etiam in sequentibus ea donabimus.

CA-

CAPUT SECUNDUM

De Muris Norvagici figura & descriptione.

FIgura Murem aut Soricem repræsentat, nisi quod cauda sit minori. Unde miror quosdam è Vulgo qui pullis Anserum nuper exclusis aut quatuordecim dierum, illum assimilent, cum nihil illis simile habeat, præter colorum varietatem. Longitudine est unciarum quinq; circiter, dantur enim majores paulo & minores, pilo subtili, variis coloribus tincto, capitis extremitas supina nigricat, vertex flavescit, hinc collum & scapulæ nigræ, corpus reliqvum rufescit, intermistis maculis quibusdam nigris, parvis, variarum figurarum ad caudam usq;, quæ brevis, vix dimidiæ

unciæ longitudine, piloſa, tenuis, ex flavo nigricans. Macularum autem in omnibus non idem ordo, figura aut magnitudo obſervatur. Caput acuminatũ; os cingunt pili multi rigidi myſtacis inſtar, ex qvibus duodecim longiores reliquis & rigidiores, utrinq; ſex, late diſperſi. Os parvum eſt, cujus ſuperius labrũ ſciſſum, ut in Sciuris, ex quo eminent dentes duo magni inciſorii, acuti incurvi, quorum radices ad oculorum orbitam pertingunt, & molarium inſertionem; parte extremâ, quâ eminent excavati. Qvibus in inferiori maxilla, qvę tribus proceſſibus jungitur ſuperiori, totidem reſpondent, eodem modo diſpoſiti. Ab his diſtant maxillares, utrinq; numero tres, quorum anterior latiſſimus, quatuor inciſuris conſtans,
ſecun-

ſecundus tribus, tertius minimus, ſuis alveolis diſtincti, & ad interiora palati interſtitio ſat magno ſiti. Lingva pro ratione oris magna ſatis & ampla, ad extremitatem dentium inciſoriorum pertingens. In eo qvem me præſente ſecuit Clariſſimus & excellentiſs. Anatomicus Dn. D. Thom. Bartholinus, invenimus in faucibus, ramenta qvędam palearum, fæculento humore obducta. Ut vel hinc colligere liceat inter ruminantia locum habere hoc animal. Oculi parvi, nigri. Aures obtuſæ, in dorſum reclinantibus auriculis. Crura anteriora breviſſima, pedes piloſi, qvinq; acutis & incurvis ungvibus armati, qvorũ medius longiſſimus, reliqvi utrinq; ab hac longitudine deſciſcentes, anteriora ſpectantes; qvintus pollicis aut calcaris

galli

galli inſtar, altius aliquanto crura verſus ſitus eſt. Poſteriora longiora videntur, ſed figurâ ab anterioribus nihil diſcrepantia. In uno eorum, quos diſſecuimus inventum eſt os tibiæ ſiniſtri pedis poſterioris, fractum & per callum conſolidatum. Mirum, qvod etſi cruribus ſit brevißimis, curſu tamen feratur celerrimo & concitatiſſimo, pelle eſt tenuiſſima & facile corruptibili, niſi qua labia tegit, ubi craſſior apparet, ut pili myſtacis in eo melius firmentur. Venter totus albicat ad flavedinem tendens, Oſſa tenuia & fragilia admodum, ut ad minimum ictum facile frangantur. Interiora viſcera rimari non licuit, quia exenterati & exſiccati fuere hi mures omnes quotquot ad me pervenerunt. Sexus diſtinctionem animadverti, quia

in eo quem primo diſſecuit Clariſſimus Dominus D. Thomas Bartholinus penis viſebatur longitudine conſpicua; ſitus verò erat paulo infra uropygium. Ex reliqviis inteſtini recti excrementum expreſſimus nigrum, murino ſimillimum. Hæc ſingula ut melius appareant & intelligantur, iconem Muris hujus vivi adjecimus, & ſceleti imaginem, quod ex oſſibus conſtruxit & Muſæo meo dicavit, ſæpius laudatus Anatomicus noſter Dominus D. Thomas Bartholinus, addito eleganti hoc Epigrammate:

Qvi pluit ex cœlo repetit veſtigia cœli:
Hoc opus eſt WORMI, *qvod fuit ante Jovis.*

Thomas Bartholinus.

Figu=

Figura prima Muris Norvagici vivi Iconem exhibet qvam fieri potuit accuratiſſimum.

Figura ſecunda Sceleton ejus repræſentat.

a *Dentes anteriores falcati ſuperioris maxillæ cranio inſiti.*
b *Dentes anteriores inferioris maxillæ falcati.*
c *Lingva craſſa ſatis & magna.*
d *Molares dentes.*
e *Triplex apophyſis, qva inferior maxilla ſuperiori nectitur.*
f *Scapulæ.*
g g *Pedes anteriores, in qvibus digiti qvinq; totidem aduncis & acutis ungvibus armati.*
h *Dens unus anterior ex alueo exemptus, ut radicis longitudo appareat.*

i *Dens molaris primus, latißimus, ex qvatuor qvasi compositus.*
k *Huic vicinus ex tribus qvasi constans.*
l *Ultimus ex duobus.*
m *Ossa auditus Circulo inclusa.*
n *Costæ utrinq; qvatuordecim.*
o *Vertebræ lumbares ad caudã usq; duodecim.*
p *Ossa ilii.*
q *Os femoris triplici nodo constans ut ossi ilii jungatur.*
r *Penis, ossi ilii membranulâ adhærens.*
ſ *Patella in genubus.*
t *Ossa cruris fracta per callum consolidata.*
u *Pedes posteriores, cum digitis & ungvibus qvorum pollex & minimus longitudine æqvales & minores tribus reliqvis.*
x *Cauda decem constans articulationibus.*

CA-

Fig. I.
Mus Norvagicus, vulgo Leming

Fig. II.
Sceleton Muris Norvagici.

CAPUT TERTIUM

De Natura & moribus hujus animalis.

VOrax admodum eſt animal, ut breviſſimo tempore prata & agros frugibus conſitos conſumat & vaſtet, maximo colonorum incommodo. *Ingenti examine, more Locuſtarum cadentia, omnia virentia deſtruunt, & qvæ morſu tantum attigerint, emoriuntur virulentia,* inqvit Olaus Magnus. Hinc eſt, qvod Scaliger *Peſtem* vocet *Locuſtarum ſimillimam.* Ferunt qvidam fruges non conſumere, ſed genicula emergentis ariſtæ arrodere tantum, unde decidunt germina & ad maturitatem non perveniunt. Verè de iis dici illud poteſt, qvod de Muribus Agreſtibus notat Ariſtoteles lib. 6. Hiſt.

Ani-

Animal. *Locis compluribus agri tam inaudito modo oriri solent, ut parum ex universo frumento relinquatur. Tam cito absumitur, ut nonnulli mediocres Agricolæ, cum pridie metendum statuerent, postridiè mane cum messoribus accedentes ad segetem, absumptam inveniant totam.* Nec segetibus & graminibus infestum solum hoc animal, sed & ipsis hominibus. Fide digna relatione accepi, dormientem puellam adortam esse horum catervam, ac morsibus & vulneribus subito eam vehementer defædasse, ut nisi doloris acerbitate excitata fuisset ac hostes abegisset, de vita actum fuisset. Nec mirum tanta copia provenire ac catervatim sata infestare, cum fæcundissimum animal Mus sit. Refert namq; Aristoteles lib. 6. Hist. Animal & ex eo Plinius lib. 11. Nat. Hist. cap. 65.

Mure

Mure fœmina prægnante dissecta, inventos intus fœtus prægnantium specie, & in vase miliario relicta fœmina, non multo post aperto vase, extitere musculi centum viginti numero. Ex nostris in Norvagia inventi novem musculi, præter seniores, in uno nido. Vindiciarum cupidus est, si enim bacillo aut alia re leviore tetigeris, in pedes posteriores se conjiciens, erecto corpore, rictum obvertit & morsu se defendere conatur, sonum qvendam inconditum & streperum latratum eructans. Injuriarum externarum minime patiens. Si enim vel leviter baculo tangatur aut percutiatur, moritur. Latibula sub terra sibi construit, in qvibus plures simul habitent, & ad ea per cuniculos ambagiosos etiam sub terra vias & semitas ducunt, trium digitorum latitu-

titu-

titudine non admodum profundè, ſed paulo infra ſuperficiem terræ ad radices fruticum & plantarum. Ubi in majori copia habitant, terram ita arant, ac ſi roſtro ſuillo eſſet ſubverſa. Planta *Sa*niculæ valde delectari animadverſum eſt, folia ejus morſu curioſe detondent, nec ceſſant anteqvã tota planta ſit conſumpta. Forſan cum ex caſu graviore è nubib⁹ decidêre læduntur, & hac plantâ ſibi mederi norunt, peculiari naturę inſtinctu. *Vivit hoc agmen,* inqvit Olaus, *donec non guſtaverit herbam renatam. Conveniunt qvoq; gregatim qvaſi hirundines avolaturæ, ſed ſtato tempore moriuntur acervatim.* Qvidam frigoris impatientes eſſe referunt, ac mox ingruente hyeme frigoribus, nive & glacie opprimi. Sed utrumq; non videtur improbabile. Ma-

ximam enim partem, qvæ cuniculos altius in terra non foderunt, frigore necari crediderim: reliqvias vero in cuniculis & horreis se à frigoris asperitate defendentes, verno tempore gustato novello gramine, interire. Accepi virum qvendam religiosum aliqvot dolio amplo inclusisse, fœnum, contrita frumenta & fraces pabuli loco exhibuisse, atq; ita per biennium incolumes conservasse, adeo ut in hoc dolio etiam fætus suos excluserint. Sed denuo appropinqvante vernali tepore, gramina recentia ubi exhibuisset, enecta fuisse, non secus ac si venenum aliqvod hausissent. Venari & consumere hæc animalia etiam alia solent, ut feles, canes, oves in qvarum ventre reperta, sues, viverræ, Mustelæ, qvas ex eorum esu adeò

eò pingvescere refert Olaus ut *inde pellium mensuram reddant ampliorem.* Addit, *iis corruptis aerem infici lue, ut incolæ vertigine & ictero corripiantur.* Sed de his fusius in seqventibus. Animosi adeo sunt, ut insidiantia non curent etiam maxima animalia, non enim fugiunt sed audacter iis rictum opponunt, se defendere magno animo conantes.

CAPUT QVARTUM

Qvomodo generentur Mures Norvagici.

CUm animalia hæc certis in locis, non qvovis tempore arvis incumbant, de eorum generatione variæ extant opiniones. Julius Cæsar Scaliger Exerc. 192. *Sect.* 1. *è nubibus putridis generari*

rari autumat, eo qvod cum pluvia decidant, & ut ait Olaus Magnus, *per tempestates & repentinos imbres è cœlo decidant.* Idem Olaus mox hac de re subdubitare videtur dum inqvit. *Incompertum unde veniant, an ex remotioribus insulis, & huc vento delata, an ex nubibus fæculentis temere nata deferantur. Id tamen compertum esse, statim atq; deciderint reperiri in visceribus herbas crudas nondum concoctas.* Alii ordinario naturæ cursu per coitum & generationem propagari statuunt.

Scaligeri opinio non admodum absona: siqvidem ei faveant piscatorum & aliorum in Norvagiâ observationes, qvi in mari navigantes viderunt hæc animalia magnitudine inæqvalia, è nubibus decidere in cimbas, scaphas, ac vicinum mare. Anno M DC LI. fœmina

mina qvædam Birgitta Hoflund in parochiâ Sogne, qvam per aliqvot annos adversa valetudo lecto adfixit, sese paululum ubi recollegisset, auram captatura, aeri sudo se exposuit, sedenti ad parietem in sinum delapsum est horum animalium unum, qvo qvantopere perterrefacta fuerit dici neqvit. Aslacus Hovglandus Præfectus in Rafnefiord, cum eodem anno scaphâ mari se committeret, duo in cimbam in medio mari deciderunt, admirantibus sociis, qvi in eadem cimba erant, subseqvente mox tempestate ingenti, cujus forte prænuncia fuere. Observatum qvoq; qvod postqvam deciderint, per qvadrantem horę circiter, semimortua jaceant, anteqvam se in pedes conjicere valeant. Catervatim verò è nubibus deci-

decidiſſe, vix obſervatum. Cum vernali tempore è mari nebulæ craſſiores elevantur, & vento ſilente in vicinos littori ſcopulos impingunt, tum majori copia ingruunt hæ beſtiæ. Nebula autem cum quâ decidunt fætida admodum eſſe ſolet, craſſa & fere palpabilis adeo ſuffocativa ut liberam reſpirationem impediat. Quę tamen vento flante occidentali non univerſalis eſt, ſed certis tantum provinciis incumbens, intactis vicinis. Nec aliis hæc opinio deſtituitur fulcimentis: ſi enim aliis ejusdem cenſus animalibus pluiſſe conſtet, qvidni & hiſce id fieri poſſet? Avicennæ licet non credamus, qvi vitulo qvandoq; pluiſſe refert: ignobiliora tamen animalia in nubibus generata cum pluvia decidiſſe docent obſervationes

tiones virorum doctissimorum indubitatę. De Ranis res est notissima Eustachius testatur *in Dardania & Paeonia Ranis pluisse tam multis, ut incolis aufugiendum fuerit.* Qvam rem fusius persequitur Athenæus libr. 8. cap. 2. ex Heraclide Lembo libro 21. Historiarum. *In Pæonia & Dardania,* inqvit, *tanta vis Ranarum è cœlo delapsa, ut publicas vias privatasq́ domos implerent. Primis autem diebus incolas paßim eas occidisse, ædibusq́ occlusis aliqvandiu patienter eam molestiam pertulisse: Sed cum nihil proficerent; domesticaq́ supellex illis tota obtegeretur, ac cum cibariis elixas assasq́ Ranas offenderent, aqvarum erepta commoditate, & qvia coacervatis illis non erat pedem ubi ponerent, mortuarum odore ad extremum vexati, patriam deseruerunt.* Audi oculatum testem Jul. Cæsarem Scaligerum

rum Exerc. 191. *Est in Santonibus, Oppidum Mirabellum, cujus viæ & angiportus Ranarum (alii Bufones fuisse dicunt) pluvia tam referti fuerunt, ut primum horror perculserit oppidanos, deinde stupor ceperit, tum fastidium ex illuvie, postremo lues ex odore malo putrefactorum.* Eandem Historiam repetit Exerc. 323 his verbis: *Mirumbellum oppidum est Santoniæ præturæ, in cujus agro tantum pluit Ranarũ, ut cumulatim totæ vix tegerentur. Oppidani neq; domo efferre pedem, neq; ubi vestigiũ ponerent habuerunt.* Eadẽ exercitatione narrat, *deductis ex hiatu novo rupium limpidißimis aqvis, postridie non Gyrinos sed perfectas ibi ranas vidisse, incolas in lapidea fossa qvæ ante villam erat.* Qvod si igitur Ranæ tanta copia in nubibus generari potuerint & cum pluvia decidere, qvidni & mures hi præsertim cum

tantam agnoſcat ranarum cum muribus , qvo ad generationem cognationem idem Scaliger, ut mox ſubjungat. *Si mus non ſemper è parentum ſemine, ſed è qvisqviliis in navi, ſic in aere rana, haud ex ovo ſed ex aqva genitali cœleſti calore condenſata, conformataq;.* Narratum à ruſtico qvodam Norvago, qvod cum hyeme cum ſocio per flumen glacie concretum iter faceret, in media glacie decidiſſe in pileum & veſtem bufonem ſat magnum, ſtupente qvi aderat ſocio. Ex pluvia tonitruum & fulminali bufones gigni inde colligit *Libertus Fromundus* lib. 5. meteor. cap. 6. Art. 1, qvod *poſt talem pluviam horti cujuſdam vias exiguis bufonibus oppletas aliqvando vidit. Tantum Erucarum è cœlo una nocte decidiſſe* narrat Diodorus Siculus lib. 4. Biblioth. *in Velauniis*

launiis ut eas in domos reptantes, biduo toto accensa palea urere necessum fuerit, vix ad id sufficiente hominum mulierumq́ turba. Erucis & Lumbricis in Islandia qvandoq́; pluisse fide digna relatione accepi. Certe si ex luto Nili, ut tradunt Autores, ita effigientur mures, ut absoluta priore corporis parte, novissima etiamnum terrena visatur: qvidni in nubibus ex variis qvisqviliis murium semine impregnatis, è terra elevatis & aqva cœlesti certo modo temperatis, certis in locis tale murium genus effingi posse credamus? Non valde dissimilem generationis eorum in nubibus modum tradit Fridericus Nausea lib. 4. mirabilium cap. 9. *Cum,* inqvit, *vapore aqveo simul elevatur materia viscosa, qvæ per virtutem Solis in id genus res & substantias, cooperante illuc*

cœlesti

cœlesti impreßione transmutari potest, maximè qvia vehemens ventus, una cum humore res ejusmodi sustollere potens sit. Qvo etiam factum videtur , ut in Norvagia cum nebulis istis crassis Sciuros & mustelas, qvas Hermelinos vulgus vocat etiam decidisse viderint. Qvod ultimum ad confirmationem seqventis opinionis maximè facit. Cum igitur tot animalium genera in nubibus generata pluviis decidisse, fide dignorum autorum constet testimoniis, qvidni & hæc eodem modo generata in nubibus statuamus? In Nordlandia & plaga Septentrionali Norvagiæ, crebrius imbribus decidere animadvertunt, ac hinc deinde terrestri itinere, versus tractum meridionalem tendere, ubi minus qvandoqve noxia sunt. Petrus Undalinus qvi

de animalibus Norvagiæ qvædam vernaculo idiomate reliqvit Schediaſmata, refert qvod *anno* M D LXXX. *ex Jemptia & tractu Nidroſienſi, ubi agros devaſtarunt, magno agmine in Liſterenſem irruperint provinciam, ubi non multum detrimenti incolis attulerunt, qvamvis ex iis qvædam in annum ſecundum vixerint*, qvod raro contingit. Altera opinio Olai qvæ ſtatuit in Inſulis qvibuſdam remotis, aut in ſummis montium apicibus generari, vulgari maris & fœminæ copulâ, ſed poſtea procellis & tempeſtatum vorticibus, aut nebulis circumventos hos mures abripi & in alia loca transportari, non omni plane caret probabilitate. Ipſe argumentum ex eo depromit, qvod ſtatim atq; deciderint, reperiantur in viſceribus herbæ crudæ nondum con-

coctæ,

coctæ, imo fruges, triticum & ſiligo &c. Qvod fieri non potuit, niſi ante extiterint iis in locis ubi tales herbæ generantur, qvod in nubibus contingere non poſſe, ſatis conſtat. Accedit qvod alia animalia pari modo in aerem elevata fuiſſe ac mox decidiſſe doceat experientia, ut de Sciuris & Muſtelis dictum. Plinius Hiſt. Nat. lib. 31. cap. 1. ita hac de re diſſerit. *Qvid mirabilius eſſe poterit aqvis in cœlo ſtantibus? At illæ ceu parum ſit in tantam altitudinem pervenire, rapiunt eo ſecum piſcium examina.* Athenæus lib. 8. Deipnoſoph. cap. 2. *Multis in locis Piſcibus Deum pluiſſe non ignoro,* inqvit, *Phanias lib. 2. de iis qvæ apud Ereſios* πρυτανεῖς *fuerunt,* tradit *in Cherſoneſo piſcium multis viſam fuiſſe pluviam, nos paucis in locis, multiesq́; & tritici & ranarum accidiſſe.* Hæc

ille.

ille. Cum igitur talia animalia in terra & aqva generata in aerem elevari constet, qvid vetat qvo minus & hæc in terris procreata eo qvoq; deferri possint, ac rursum decidere? Nec obstat, qvod si è terra attollerentur & rursum deciderent, oporteret omnes exanimes labi & partim semivivos, partim contusos reperiri hos mures. Nam corpora cum habeant levia, pellem mollem, gravem allisū facere neqveunt in lento descensu, & cum pedibus sint brevibus, qvos sub alvum mollem retrahunt, ut non ita facile frangi aut lędi possint. Accedit qvod rarius in urbibus ac pagis, sed crebrius in mollibus arvis & pascuis decidant. Fatentur quidem illi qui decidentes in urbibus viderant, observasse se quosdam, mox in pedes se proripientes

tes abiiſſe, quoſdam tanquam ſemi-
mortuos & exanimes aliqvamdiu ja-
cuiſſe anteqvam ſe recolligerent, qvos-
dam verò plane mortuos fuiſſe. Qvin
imò in pagis Norvagię non tegulis la-
pideis ſed mollibus ceſpitibus teguntur
ædes, ad qvos alliſi nihil detrimenti ca-
pere poſſunt. Primæ ſententiæ patro-
ni regerere poſſunt, idem hoc argumen-
tum contra pluviam aliorum animaliũ
qvæ è cœlo decidunt, valere. Cujus
tamen vim infringit qvotidiana expe-
rientia & hiſtoriæ fide dignæ, illæſa
enim ut plurimũ decidunt, & ad ſuum
qvæq; tendunt latibulum. Conſide-
randum præterea, qvod in deſcenſu,
ſemper in cognato & nativo verſentur
elemento, aere nempe in qvo generati,
ad terram uſq;, qvocirca motus deſcen-
ſus

ſus in iis non adeo violentus, ut in rem duram, qvæ eos lædat impingere poſſint vehementius.

Qvi communi modo ex maris & fœminę commiſtione generari volunt, urgent fruſtra illis conceſſa eſſe genitalia, niſi ad generationem iis uterentur. Sexus diſcrimen idem arguit: mas enim ut plurimum major eſt fœmina, & maculas nigras majores habet. Et certe Inſulas ac loca allegant in qvibus perpetuo vivant ac propagentur aliorũ murium inſtar. Eſt in tractu Diœceſis Stavangrienſis provincia, Jederen dicta, cui adjacent parvæ Inſulæ, in qvibus ſemper conſpici volunt, ſuis latibulis & cuniculis terrã ita ſubvertentes, ac ſi roſtro ſuillo eſſet egeſta. Ita verò rem ſe habere ajunt, ut ſi hyems fuerit aſperior

rior in minori copia cernantur verno tempore, ſin levior, majori. In eorum latibulis, qvæ plerumq; ad radices fruticum & arbuſtorum ſunt (qvorum cortices terræ vicinos, cogente fame abradunt & comedunt) conſpectus aliqvando fuit unus grandior, qvinq; vel ſex fætibus minoribus ſtipatus. Imo ſingulis menſibus parturire cum ſtatuant qvidam, non mirum qvod tanta copia conſpiciantur. Aliæ qvoq; accedunt cauſæ, ob qvas fœtus uno tempore plures, alio pauciores edant. Obſervarunt namq; Agricolæ mures ſilveſtres ordinarios, iis annis qvibus largas in ſilvis qvercus & fagi ſuppeditant ſaginas, ex reliqviis a ſuibus nō conſumptis adeò pingves & ſalaces reddi, ut fætus edant innumeros, qvi anno ſeqventi

catervatim in campos & horrea irruant, obvias fruges consumentes. Qvod suo damno, hoc anno M DC LII. experti sunt qvi Scaniam incolunt. Hasce opiniones earumq; fundamenta si expenderimus, ac qvid Natura in aliis animalibus moliatur consideraverimus, non videbitur absonū si statuerimus, omnibus hisce modis generari & propagari hæc animalia posse, ac certis terrarum tractibus immitti. In ipsis qvidem nubibus generari posse ex materia disposita & horum animalium seminio prægnante, qvis negaret, cum videat hoc in aliis ejusdem generis contingere posse? Atq; hæc esse illa qvæ catervatim in montibus altioribus reperiuntur, qvorum qvidam cum pluvia decidunt: alia verò ventorum & turbinum violentia,

lentia, ab eorum cacuminibus & insulis ubi ordinarie generantur, rapi & ad alias regiones deferri, qvis impossibile putaret, qvi id in aliis haud raro fieri animadvertit? Anno M DC XXV. naves circa Nidrosiam navigantes pluviam cineream sunt expertæ, transtra opplentem, cineribus ex Hecla monte Islandiæ tunc temporis ardente, vento & tempestatibus eò translatis. Ordinariæ verò generationis documenta evidentia præbent membra genitalia utriusq; sexus, qvia haud frustra iis concessa à Natura, qvæ nihil frustra agit. Qvin si addidero per putredinem qvoqve, ut alii mures generari posse, forsan non aberravero. Non qvod statuam putredinem causam principalem eorũ esse, sed qvod in limo & terra putrida,

ubi antea fuerunt, ſeminium qvoddam eorum latitaverit, qvod certa cœli conſtitutione, adjuvante calore putredinali in actum deducatur, atq; ſic hæc animalia exiſtant. Sed de generatione ſat dictum.

CAPUT QVINTUM

Qvomodo hi mures fugentur.

UT ortus horum animalium mirus & diſputationi obnoxius; ita & interitus. *Vivit*, inqvit Olaus Magnus, *hoc agmen donec non guſtaverit herbam recentem. Conveniunt qvoq; gregatim qvaſi hirundines avolaturæ, ſed ſtato tempore aut moriuntur cum lue terræ aut à beſtiis dictis Lekat , vel Hermelinis conſumuntur.* De iis loqvi videtur, qvæ nec à frigore hyemali, nec

ab

ab aliis animalibus vinci aut abigi potuerunt. Plinius lib. 10. Nat. Hiſt. cap. 65. de muribus repente genitis, quomodo repente intereant quærit, tanquam de re nondum ſatis cognita & perſpecta. *Illud autem adhuc latet*, inquit, *quonam modo illa multisudo repente occidat. Nam nec exanimes reperiuntur, nec extat qui murem hyeme in agro effoderit.* Cui tamen reſpondiſſe videtur Ariſtoteles lib. 7. de Hiſt. Animal. cap. 37. in hunc modum: *Interitus minimè evenit ratione*, οὐ κατὰ λόγον; *paucis enim diebus abolentur, quanquam ſuperiore tempore homines vincere vel ſuffiendo, vel ſues, ut latibola effoderent admittendo, non poſſent. Quin etiam vulpes eos venantur, & catti ſilveſtres in primis: ſed tamen ſuperare copiam & celeritatem proventus nequeunt: nec alind quippiam vincit, niſi* im-

imbres: iis enim qvam primum intereunt. Qvod de iſtis muribus Ariſtoteles & Plinius, id de noſtris hiſce dicere valemus, quod ſolo recenti gramine vincantur, qui aliis mediis debellari nequeunt. Sed quomodo hoc contingat, aut quæ ſit illa vis in recenti gramine, quâ non ſecus ac veneno necantur, investigatu eſt difficile. An per hyemem in latibulis ſuis, ut glires ruminatione depaſtarum frugum & graminum viventes, ita attenuata & corrugata obtinent viſcera, ventriculum in primis, ut avidè vernali tempore devorata gramina ferre, concoqvere & elaborare neqveant, unde cumulatæ cruditates eos ita diſtendunt, ut compreſſis vitalibus ſuffocentur, ac mori cogantur? An ros vernalis herbis incumbens tota ſub-

ſtantia his ita venenatus, ut imber illis de qvibus loqvitur Ariſtoteles? Qvicqvid ſit in novellis herbarum germinibus aliqvid eſſe oportet, qvod ipſis tota ſubſtantia ſit adverſum. Obſervatum qvod mures qvi cum pluviis decidunt primo vere, ante feſtum purificationis Mariæ, ut primum guſtaverint gramen novellum, emoriantur: ſed qvi poſt feſtum Mariæ decidunt, vel ex aliis generantur, integro vivunt anno, donec rurſum nova gramina è terra pullulaverint, qvibus deguſtatis intereunt. Qvæ de eorum interitu, ex Dioeceſi Bergenſi ad me perſcripta ſunt addam. Ab intemperie frigida hyemis ſe defendere norunt, qvamvis ingruente bruma, non adeo agiles ac vegeti ſint, ut tempore æſtivo. Si nix ante glacialem terrę con-

ſtrictio-

ſtrictionem inciderit, perforando nivem, ſub ea ſe condunt & radicibus herbarum ac graminum veſcuntur. Sin contrarium accidat, corticibus certarũ arborum & virgultis pecorum paſtui deſtinatis ſe ſuſtentant. Hujus generis ſunt Alni, Coryli, Sorbi, aliaq; ejus generis, non ſine inſigni ruſticorum detrimento, qvi qvandoq; aliud non habent qvo pecora per hyemem paſcant, qvam ejusmodi corticum & virgultorum reliqvias. Accedit qvod ejusmodi frutices, corticibus nudati plane pereant nec anno ſeqventi renaſcantur, unde inſigne Agricolis detrimentum. Herbæ qvoq; & gramina, radicibus ſpoliata plane pereunt, nec vernali tempore redire qveunt, hinc pecora fame, peſte, & pabuli inopia plane enecta concidunt.

Verum

Verum tantam cladem hiſce muribus non infert frigoris aſperitas, qvantam ab aliis patiuntur animalibus, corvis nempe cornicibus, picis, bubonibus, felibus, canibus, vulpibus, muſtelis, muribus aliis, colubris & angvibus qvoqve; qvę haſce beſtias venantur & occidunt. Urſus maxime omnium horum venatione delectatur, ubi n. in eorum agmen inciderit, ſaltat ac ludit, iisq; adeo implicatur, ut à venatore improviſo qvandoq; circumveniatur, ac globo trajiciatur. Capræ & oves eos qvoq; comedũt, ſed magno ſuo detrimento, morbos enim inde contrahunt, qvibus dein conficiuntur. Cœlo ſereno agminatim aqvas petunt, in earumq; ſuperficie, non ſecus ac in terra currunt & ambulant: ſed ſi inopinato ventus aqvas

agitaverit, madefactis pilis & graviores ab aqvis redditi, submerguntur. Invicem etiam morsibus se petunt ac conficiunt. Observatum, qvod si homo qvispiam eos aggrediatur, ut necet, stans uno in loco infinitos possit prosternere, ut mirum sit, qvomodo tantâ copiâ, tam subito congregari possint: sed si qvis eos prætereat ac non offendat, rari occurrunt.

Miraculose qvandoq; à Deo in mare præcipites agi experientia docuit, adeò ut multa millia simul mortua reperiantur, aqvis marinis innatantia, eo delata ex locis, ubi fructus in agris ac campis antea consumpserunt. Qvo spectant illa qvæ de aliis muribus disserit Bodinus lib. 3. Theatri Nat. *Murium nempe illa examina à Deo produci extra Naturæ*

turæ ordinarios effectus, & eadem potentia ſic evaneſcere, ut nullus uſqvam vivus aut mortuus, populatis frugibus reperiatur. Alioqvin, inqvit, *terras omnes vel fœtore, vel ſui propagatione infeſtarent, nec Dei juſſu ſed ordine Naturæ frugum copiam & inopiam prodire putaremus.* Qvæ qvidem licet rectè ſatis dicantur: Phyſicus tamen cum nõ tam de cauſis univerſalibus & remotis ſit ſollicitus, qvam de proximis & immediatis, eo acquieſcere nequit. Deus quidem omnium cauſa recte dicitur, ſed quia ad effectus in Natura producendos, non immediate, ſed per cauſas naturales agat, haſce inveſtigare Phyſici eſt muneris. Nec quicquam hoc ipſo decidit omnipotentiæ divinę. Nam, ut rectiſſimè philoſophatur Libertus Fromund⁹ Meteorologię lib. 5. cap. 6. art. 4.

Minus est rem tam admirabilem sola omnipotentia efficere, qvam insuper causis naturalibus secundis, talem genium indere, ut causæ primæ in opere tam mirifico valeant ministrare. Sicut majoris ingenii est horologium ad horas numerandas fabricare, qvam manu propria campanam pulsare. Et certè qui sagaciore sunt indole, quiq; diligentius omnia contemplantur quæ circa hæc animalia contingunt, facile ad causas interitus eorum pertingent. Qvia nobis non datum est tempus, locum aut modum observare, relationibus aliorum contenti, probabiliter hæc disqvirimus. Qvomodo examina illa murium qvæ anno M DC XVII. qvædam Belgii loca occuparunt, perdiderit Deus, rationibus Naturæ consonis docte ostendit idem Fromundus loco citato. *Hyeme,* ait,

ait, *autumnum illum excipiente, acre & profundum gelu mures alius in terræ viscera compulit. Deinde altißima nix superfusa foramina implevit, ac deniq; pluvia qvodam diluvio superveniens cum subita nivium tabe, ita universos suffocavit, ut ne unus amplius usqvam apparuerit. Corpora enim illa ex pluvia & terrestri pulvere aliisq; causis raptim & perfunctorie conformata citißime dissolvuntur & in sua redeunt elementa.* Pari modo licet Deum nostras has pestes miraculose in mare præcipitare constet; ventorum tamen & tempestatum ministerio uti probabile valde videtur.

Ubi omnia media Naturalia ad mures hos Norvagicos profligandos irrita apparent, ad preces & supplicationes cõfugiunt homines, flagellum hoc Dei deprecaturi : & certè qvandoq; conatu haud

haud irrito. Obſervatum namq; qvod poſt generales & pias preces, publice indictas & habitas, populi ſui miſertus ſit Deus, atq; partem in mare præcipitaverit, partem ventis & tempeſtatibus ita abegerit, ut qvo delata ſit tam ſubito, nemo inveſtigare potuerit.

Pontificii conjurationes & exorciſmos excogitarunt, qvibus ejuſmodi animalia, fruges conſumere nata abigerent. De qvibus lege Franciſcum Leonem in ſuo theſauro fori Eccleſiaſtici parte 4. cap. 3, item Hieronymum Merigum in tractatu de everſione Dæmonum, Exorciſm. 17. ubi Benedictionem aqvę proponit contra, vermes, aves, locuſtas & alia animalia ex maleficio fructus terræ devaſtantia. In Sacerdotali Romano hic extat proceſſus, qvem ut nemi=

nemini commendo, ita historicæ relationi ut fiat satis, non est qvod prætercam.

℣. *Adjutorium nostrum in nomine Domini.*
℟. *Qvi fecit cœlum & terram.*
℣. *Domine exaudi orationem meam.*
℟. *Et clamor meus ad te veniat.*
℣. *Dominus vobiscum.*
℟. *Et cum Spiritu tuo. Oremus.*

ORATIO.

PReces nostras qvæsumus Domine clementer exaudi, ut qvi juste pro peccatis nostris affligimur, & hanc avium, vermium, seu murium, aut Locustarum, vel aliorum animalium persecutionem patimur, procul à tua potentia expulsi, nulli noceant, & hos campos, agros, vel vineas aut aqvas in tranqvillitate & qviete dimittant, qvatenus ex eis

sur-

ſurgentia & orta, tuæ majeſtati deſerviant, & noſtræ neceſſitati ſubveniant. Per Chriſtum Dominum noſtrum, Amen. Oremus.

ORATIO.

Omnipotens ſempiterne Deus omnium bonorum remunerator, & peccatorum maximus miſerator, in cujus nomine omnia genua flectuntur, cœleſtia, terreſtria & infernalia, tua potentia nobis peccatoribus omnipotenter concede, ut qvod de tua miſericordia confiſi agimus per tuam pietatem hos peſtiferos vermes, vel mures, aves vel locuſtas aut alia animalia per nos ſervos tuos, maledicendo maledicas, ſegregando ſegreges, exterminando extermines, ut per tuam clementiam, ab hac peſte liberati, gratiarum actiones Majeſtati tuæ liberè referamus. Per Chriſtum Dominum noſtrum. ℟. Amen.

EXOR-

EXORCISMUS.

EXorcizo vos pestiferos vermes, mures, aves, seu locustas aut animalia alia, per Deum patrem † omnipotentem, & JEsum † Christum filium ejus, & Spiritum † Sanctum ab utroq́ procedentem, ut confestim recedatis ab his campis, seu vineis, vel aqvis, nec amplius in eis habitetis, sed ad ea loca transeatis, in qvibus nemini nocere poßitis, & ex parte omnipotentis Dei, & totius curiæ cœlestis, & Ecclesiæ sanctæ Dei, vos maledicens qvocunqve ieritis, sitis maledicti, deficientes de die in diem in vos ipsos & decrescentes, qvatenus reliqviæ de vobis nullo in loco inveniantur, nisi necessariæ ad salutem & usum humanum, quod præstare dignetur ille, qvi venturus est judicare vivos & mortuos & seculum per ignem. Amen. Oremus.

ORATIO.

DOmine JEsu Christe qui Jordanis flumen benedixisti & in eodem baptizatus, aquas mundasti & purificasti, ut elementum salubre efficerentur in remißionem peccatorum, has aquas quoque bene † dicere & sancti † ficare & munda†re digneris, ut nil in eis noxii, nihil pestilens aut inficiens, nil corrumpens remaneat, sed omnia pura & munda in eis efficiantur, quatenus quæ ad usum humanum ex eis creata sunt, cum salute nostra & gloria tua assumamus, per Dominum nostrum JEsum Christum filium tuum, qui tecum vivit & regnat in unitate Spiritus sancti Deus, per omnia secula seculorum. ℟. *Amen.*

CAPUT SEXTUM

Quæ causa effectuum qui mortem horum murium sequuntur.

Ex

EX horum animalium *corruptione aerem infici, & pestilentem fieri*, inqvit Olaus M. *ac incolas vertigine ac ictero affici*. Aerem receptaculum esse omnium exhalationum terrestrium in confesso est. Qvales igitur hæ, talis & ille: si exhalationes siccæ, tenues, ex locis mundis, defæcatis & ventis perflatis ortum trahunt, aerem purum & salubrem reddunt: sin verò ex locis impuris, stagnis, cloacis, aliisq; putredine corruptis exhalent, qvin noxium, insalubrem, imo pestilentem qvandoq; efficiant minus dubitandum. Cum verò aere carere neqveamus, utpote qvẽ singulis momentis & ore, & naribus, & per poros cutis hauriamus, si corruptus ille sit, putridis exhalationibus & malignis refertus, non potest non spiritus &

ſangvinem inficere, atq; ita morbos peſtilentes, ac contagioſos halitus generare. Halitus autem hi ſi cerebrum potiſſimum infeſtent, vertiginem producunt; ſi Hepar & vicina viſcera, veſiculam etiam biliariam, Icteri cauſa erit. Vertiginem contingere læſa facultate imaginativa cerebri & ſenſu communi, notum eſt Medicis. Cum igitur corrupta exhalatio ex putrefactis hiſce muribus per nares & os attracta ad cerebrũ defertur, motu ſuo inordinato ſpiritus animales turbat, & in circuitum agit; hinc homo idem depravata imaginatione exterius fieri putat, qvod interius contingit, ſeq; totum circumagi, adeo ut labi cogatur. Icterus verò cum variis de cauſis fieri poſſit, tum etiam potiſſimum à venenata aliqva qvalitate,
qvam

qvam ex putridis hisce animalibus exhalare nullum est dubium. Siqvidem viva adhuc dum sunt, venenato morsu germina adeô inficere solent, ut prorsus emoriantur & concidant. Fuit in Dioecesi Bergensi vir religiosus, cui & oves, & vaccæ & eqvi tanqvam peste correpti concidebant, eo qvod comederint ex feno ab hisce bestiis arroso, & in qvo reperiebantur cadavera horum murium à messoribus falce occisorum & aliis modis enectorum. Anno 1648. in solo tractu Niordfiordensi ex pabulo horum animalium veneno inqvinato, apud solos rusticos (non computatis pastoribus, præfectis & aliis officialibus) facta computatione moriebantur boum qvatuor millia qvinqvaginta qvatuor: ovium sedecim millia qvingen-
ta

ta ſexaginta ſeptem , eqvorum centum ſeptuaginta tres. Unicus paſtor Dominus Samuel Bugge qvi hæc mecum communicavit, boves qvinqvaginta hac ſtrage amiſit , & capras 20. Talem autem venenatam qvalitatem, vim qvoq; habere ſangvinem corrumpendi, & in humorem flavum convertendi vel ex Galeno conſtat 5. de loc. Aff. cap. 7. ubi refert *cuidam ſervorum imperialium, cum à vipera eſſet morſus univerſum corporis colorem ita mutatum fuiſſe, ut porri colorem referret.* Cardanus Com. in Aphor. 65. lib. 4. Hip. inter externas Icteri cauſas, recenſet ictus venenatorum animalium, potum venenatũ & malarum aqvarum. Qvo non immerito referendus Aer qvem attrahimus, putrido & venenato halitu infectus,

ctus, adeò ut Jacobus Grevinus lib. 1. de venenis cap. 1. inter venena naturalia, *aerem infectum reponat, vel à malignis vaporibus, vel ab aqvis putridis & cadaveribus (ut hic) vel à paludibus fœdum odorem emittentibus, vel ob tempestatum mutationes, vel ob influxum cœlestium corporum.* Et qvis nescit, veneni inter alias hanc naturam esse ut humores in Hepate corrumpat, ex qvibus non modo bilis procreatur, pravas ac flavas exhalationes ad corporis superficiem transmittens, sed & eâdem totius corporis habitum inficiens, unde auriginoso & fœdo colore tota tingitur cutis? Qvocirca in talibus casibus magis alexiteriis, qvam aperientibus & manifesta aliqva qvalitate agentibus contra morbum pugnandum. Res eodem modo hic se habet, qvo cum Locustis

de

de qvibus Petrus Bizarus in Historia & Annalibus, Senatus populiq; Genuensis hęc refert. *Virulenti cujusdam morsus contagio plantas & sata inficiunt, ut mox uredine contabescant; eoq́ fit ut partim ab inspiramine dum vivunt, partim à resolutione dum pereunt hæc insecta, vitiatis paulo post alimentis ac potibus ipsius etiam spiritus corruptelam, in hominem & in cœtera animalia propagent.* Præter enumerata ab Olao Magno morborum genera etiam peculiaris qvædā lues, Norvegis **Leemands Soet** dicta, eos corripit qvi harum bestiarum mactationi & expulsioni se dedunt. Ex fœtore pessimo infectus aer & inspirationi attractus, brumali potissimum tempore, glandularum in collo intumescentiam procreat, conjunctam cum vocis raucedine, impedita deglutitione.

tione. Hic tumor etiam bubones axil=
lis & ingvinibus, aliisq; in locis habet
socios, Qvin imò qvamdiu morbus
hic durat; semper ægri in naribus fœto=
rem percipiunt similem ei qvi ex cada=
veribus harum bestiarum exhalat. Cu=
ratur verò morbus hic apertione tumo=
rum, ubi maturuerint & consolidatio-
ne, qvo facto symptomata omnia re=
mittunt. Natura ipsa qvandoq; spon=
te tumores aperit, & reliqvum curat:
qvandoq; verò indiget artis ope. Vul=
gatus curandi modus hic est. Acum fer=
ream juxta apicē curvare solent, ut in=
star hami fiat, qvam ignitam tumori ap-
plicant, atq; sic sine dolore locum tumi=
dum aperiunt, qvo aperto, eodem in=
strumento purulentam & putridam
extrahunt saniem, ulcus mundant, ac sic

paulatim conſolidatur. Illi in qvibus nulli apparent tumores, periculoſius laborant, gravioribusq́; torqventur doloribus, cum indicium ſit naturam robuſtam adeo non eſſe, ut ad emunctoria malignam materiam protrudere valeat. Raro tamen obſervatum hominem qvempiam ex hujus luis malignitate diem ſuum obiiſſe. Boves verò, jumenta & pecora, tanqvam peſte qvadam correpta corruunt, cum hæc animalia freqventiora viſuntur. In primis ſi hyeme in horreis latitent & pabula inficiant. Accedit qvod cum ab aliis animalibus, ut felibus, muſtelis, ululis, &c. trucidantur, reliqvuntur eorum cadavera in horreis, ubi putreſcentia tabo, ſanie & foetore fænum corrumpunt, qvod à pecoribus comeſtum, non poteſt non

&

& morbos & peſtes excitare, reliqvaq; animalia peſſum dare.

CAPUT SEPTIMUM

De uſu hujus animalis.

ANimal hoc ullum in cibis aut Medicina uſum habere, non accepi: ſed fruges conſumere natum, tanqvam flagellum divinum ab omnibus exoſum habetur. Fuit qvi pelles ejus exſiccare & pellionum more pręparare conatus ſit, ut ad veſtes fulciendas uteretur; ſed irrito conatu, ſiqvidem tenues adeo fuere, ut nec præparationem, nec acus aciem ferre potuerint, qvin diſcerperentur: qvocirca ab inſtituto diſcedere coactus fuit. Cum beſtia ſit omnibus inviſa, nullam ex ea

opem

opem ſperare potuit qviſqvam. Ad peccata punienda, à Deo immitti, non eſt qvod dubitemus: qvocirca & ſeria pœnitentia & calidis precibus profligari non eſt qvi dubitet.

FINIS.

Pag. 31, lin. 8. dele qvod.

67

z

005644070

K